

УДК 711.11

Р. П. Гончарик

*Івано-Франківський університет права
ім. короля Данила Галицького*

ПІСЛЯВОЄННІ РОКИ В АРХТЕКТУРІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА 1944-1955 РОКІВ

В останні десятиліття постає вимога в переосмисленні архітектури попередніх років в тому числі радянського періоду. В даній статті розглядається післявоєнний період в архітектурі міста Івано-Франківська. Період коли відбулися значні зміни як в розплануванні міста так і в архітектурі.

Ключові слова: післявоєнний період, зміни в просторі, генеза.

Постановка проблеми. В сьогоdnішніх умовах постає вимога в обґрунтуванні та в удосконаленні шляхів розвитку архітектурно просторової структури міста. Шляхи розвитку мають узгоджуватися з генезою структури населених пунктів міського типу .

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість праць, які стосуються проблем історії архітектури, присвячена проблемам архітектури міст. Зокрема, аналізуються сучасні проблеми, перспективи розвитку рекреації міста та регіону.

Проте малодослідженою залишається проблематика морфологічних змін у містах радянського періоду 1939-1989 рр., коли ці міста зазнали найбільших змін у просторовій організації. Досить багато процесів та змін мали негативний вплив на образ міст, але були й позитивні моменти. Прикарпатського регіону і мають бути усунені в нових умовах їхнього функціонування.

Постановка завдання. Метою даної статті є з'ясування та оцінка архітектурно-просторових змін в Івано-Франківську у перші роки радянського періоду. Прикарпаття, і саме місто Івано-Франківськ є надзвичайно цікавими для дослідження морфологічної структури міст у радянський період, оскільки тут стійко зберігались народні традиції в архітектурі та створенні простору.

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. Зміни в управлінні архітектурно-містобудівельними процесам та проектуванні.

У працях архітекторів повоєнного періоду відчутні пошуки творчої інтерпретації своєрідних рис функціоналізму 1919-1939 років. На долю випускників Львівської архітектурної школи випало завдання формувати сучасне архітектурне обличчя міст і сіл західного регіону. Вони склали

проекти забудови і реконструкції зруйнованого воєнними діями житлового фонду.

Першу проектну установу в Станіславській області було організовано в 1946 році, під назвою «Проектно-кошторисне бюро у справах сільського і колгоспного будівництва». У січні 1947 року на базі цього бюро організували обласну проектну організацію «Облпроект», яку пізніше перейменували на обласну проектну організацію «Станіславський облпроект» [2, с. 47].

У 1951-1957 роках проектні бюро і профільні проектні організації (станіславські «Облсільпроект», «Облремпроект», «Облкомунпроект», Юблдорремпроект») часто змінювали назви і місцезнаходження.

На базі всіх проектних установ у травні 1955 р. було створено проектну організацію «Облміськсільпроект», яка 21 вересня 1957-го дістала назву Станіславський «Облпроект». У 1963 році цей Облпроект ввійшов у систему Київського державного проектного інституту «Діпромід» на правах філії. Центральний інститут тоді мав дев'ять філій у великих обласних центрах України, що дало новий якісний поштовх до подальшого розвитку традиційних та нових напрямів проектної діяльності. Одночасно Станіславський «Облпроект» було перейменовано на Івано-Франківську філію «Діпромід» з огляду на перейменування Станіслава на Івано-Франківськ у 1962 році.[1, с.10]

2. Зміни в просторі Івано-Франківська.

У радянському містобудуванні того часу загальними є спроби підпорядкувати розвиток міст замкнутим і архаїзованим планувальним схемам. У центрах міст формуються переважно симетричні осьові композиції, що складаються з великих площ і вулиць-бульварів.

Одним з головних завдань післявоєнних генеральних планів міста було створення виразного міського центру, скверів і бульварів.

Хаотична забудова та вузькі вулички старого Станіслава стали основним аргументом для соціалістичної перебудови радянського міста. Проект реконструкції 1946 р. передбачав нівелювання цих «недоліків». У статті до газети «Прикарпатська правда» начальник обласного відділу в справах архітектури В.Клочко аргументував потребу реконструкції Станіслава саме тим, що він «побудований за невдалим принципом будівництва, хаотично»[3].

«Незважаючи на те, що радіально-кільцева система, за принципом якої побудований Станіслав, є однією з кращих систем будівництва, вулична сітка створює враження чогось стихійного, безпланового, – зазначував у газетній статті чиновник-архітектор. – Впадає в око відсутність єдиної системи – в місті немає виразних майданів, будинки часто не гармоніюють один з другим. Місто не має певного центру. Пасажирський і товарний залізничні вузли, а головне, паровозоремонтний завод, вклинилися в центральний район міста, розрізали

його й припинили розвиток міста в східному напрямку. Відсутність головних та кільцевих магістралей створює таке становище, що автогужовий транспорт заповнює єдину пов'язуючу магістраль – одну з центральних вулиць міста – Радянську (тепер Незалежності – Б.С.). Проїзд по більшості вулиць ускладнюється їх надзвичайною вузькістю. Завданням реконструкції міста є, перш за все, створення його центру. Ряд факторів, адміністративних та побутових, показали, що він має бути створений в районі колишньої ратушної площі, міського ринку та найближчих кварталів. Проектом передбачається спорудження в центрі міста будівель для міської Ради, музею, оперного театру, монументів Леніна, Сталіна, героїв Великої Вітчизняної війни, а також побудова постійної трибуни. На привокзальній площі намічається будівництво закладів для обслуговування приїжджих: готелю, ресторанів, будинку колгоспника та інших. За парком імені Шевченка заплановано створити фізкультурний центр міста. Там будуть влаштовані спортивні майданчики, стадіони, купальні, а також побудований палац фізкультурників. Станіслав має всі дані і можливості стати красивим, зеленим, чистим містом»[3].

Проектом цієї реконструкції також було передбачено створення двох промислових зон – Хриплинського вузла та дільниці легкої індустрії в районі шкірзаводу. Житлові райони умовно поділили на три територіальні групи: багатоповерхової, малоповерхової й індивідуальної забудови. Старі будинки в історичній частині міста, на думку проєктантів, слід було капітально відремонтувати.

3. Зміни в архітектурі міста.

В 1940–1950-х роках перед архітекторами постало складне завдання реконструкції міста, створення нових архітектурних ансамблів, площ, кварталів, вулиць, парків. Основна увага була приділена відновленню зруйнованих будинків міста та функціональному переосвоєнню існуючих будинків і споруд.

Багатоповерхова одноманітна забудова центру знівелювала характерні особливості природного простору центру міста і сформувала його загалом невиразний образ. Намагання «вільно», тобто без належного поєднання з оточенням розташувати у просторі центру Івано-Франківська за розмірами нові громадські будівлі (за децю переробленими типовими проєктами), а також багатоповерхові житлові будинки створило випадкові зіставлення окремих будівель чи їх груп, позбавлених цілісного ансамблевого задуму. Слід також зауважити, що механічне збільшення поверховості забудови при одночасній схематизації і спрощеності її архітектурного образу мало у центрах міст загалом негативний композиційний ефект, призводячи до «багатоповерхової» одноманітності.

(м. Івано-Франківськ, вулиця Бельведерська 1945р.)

Як зауважив начальник відділу охорони культурної спадщини Івано-Франківського міськвиконкому архітектор-реставратор Ігор Панчишин, нові містобудівні концепції, які прийшли в місто наприкінці 1940-х років, були продиктовані прагненням радянської влади перетворити обласний центр Прикарпаття на індустріальне місто, в якому мають жити і працювати будівники комунізму. І насправді мало кого обходило, що внаслідок такого втручання історична тканина міста руйнувалася. Вулиці, які розходилися від центру Івано-Франківська, швидко та планомірно забудовували стандартними та якнайпростішими цегляними кількаповерховими будинками – «хрущовками». Згодом на далеких околицях з'явилися спальні мікрорайони, забудовані панельними будинками. Система забезпечувала житлом нових колоністів, які розбудовували свій новий світ на крихких залишках старого міста [4].

В Івано-Франківську забудова «хрущовками» почалася з вулиці Бельведерської, де вирости квартали «станіславських Черьомушек», названих так за аналогією з мікрорайоном Москви, де вперше почали практикувати таку архітектурну стилістику. Згодом, щоб підкреслити наслідування «найкращих» радянських зразків житлового будівництва, вулицю з «хрущовками» навіть перейменували на Московську.

Однотипні «хрущовки» стрімко заповнювали колишні станіславські передмістя, виструнчуючись по вулиці Дадугіна (тепер – Коновальця), Галицькій (тут будували насамперед житло для залізничників), Жукова (тепер – Пулюя).

Ця забудова, а також подальше спорудження спальних районів із панельних будинків, на перший погляд не принесла місту великої шкоди. Ці споруди часто будувалися на чистому полі, вони нічого не руйнували, але самі по собі вони були потворними.

Швидкі темпи забудови пояснювалися простим матеріалом та примітивним плануванням. Але навіть таке недолуге житло тоді вважали благом. Вперше за радянських часів замість «комуналок» (однокімнатних помешкань, об'єднаних спільним коридором і кухнею) почали будувати багатоповерхівки з окремими квартирами[5].

Висновки. Таким чином, радянська архітектура в останні десятиліття розвитку штучно стає вторинною відносно світового архітектурного процесу, а її досягнення, не знаходячи виходу в дуже обмежену професійну практику, залишаються зразком концептуального («паперового») «зодчества».

Внаслідок зазначених особливостей останній період розвитку радянської архітектури дає зразки переважно негативних рішень. До позитивних рішень можна віднести те, що відбулися важливі містобудівні зміни: формуються нові й об'єднуються старі частини міст; забудовуються, впорядковуються і набувають новий вигляд вулиці та площі; з'являються певні спроби ввести регулюючі правила; в ряді випадків створюються проектні генплани міст та окремих районів. Використання деяких містобудівних ідей того часу має практичне значення і для сучасних передпроектних досліджень в містах України.

Разом з тим, хаотична і безсистемна забудова характерна для міст західних областей України (в тому числі й Івано-Франківська). Вона у значній мірі зменшує цінність окремих прекрасних зразків архітектури минулого і не створює того, що є основним у практиці забудови соціалістичних міст – архітектурних ансамблів. У місті передбачалося формування головної площі для багатолюдних мітингів і демонстрацій у дні державних свят, тому забудові площі намагалися надати монументальних рис.

Слід також зауважити, що механічне збільшення поверховості забудови при одночасній схематизації і спрощеності її архітектурного образу мало у центрах міста загалом негативний композиційний ефект, призводячи до «багатоповерхової» одноманітності.

Список використаних джерел:

1. Соколовський З. Архітектори радянського Івано-Франківська/ З.Соколовський. – Івано-Франківськ, 2014. – 108 с.
2. Заварихин С. П. Советская архитектура (1917 середина 1950-х гг.): Учеб. Пособие / С. П. Заварихин. – Л., 1984. 96 с.
3. Дві карти міста/ Русих П./газета Прикарпатська правда/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ifportal.net/articles/full/43915>.
4. Майбутнє Станіславова / Горшеньов К. / газета Прикарпатська правда / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/11991>.
5. Чи збереже Івано-Франківськ своє історичне обличчя? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://versii.if.ua/novunu/chi-zberezhe-ivano-frankivsk-svoye-istorichne-oblichchya/>

Аннотация

В последние десятилетия возникает требование в переосмыслении архитектуры предыдущих лет в том числе советского периода . В данной статье рассматривается послевоенный период в архитектуре города Ивано-Франковска. Период, когда произошли значительные изменения как в планировку города так и в архитектуре.

Ключевые слова: послевоенный период, изменения в пространстве, генеза.

Annotation

In recent decades, there is a requirement in rethinking architecture of previous years including the Soviet period. This paper deals with the post-war period in the architecture of Ivano- Frankivsk. Period when a significant change in plan of the city and architecture.

Keywords: postwar period , changes in space, origins.

УДК 721.02

В. В. Деревянко,

*Приднепровская государственная академия
строительства и архитектуры*

ПРИМЕНЕНИЕ НЕЧЕТКИХ И ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ПЕРЕМЕННЫХ ПРИ ОЦЕНКЕ КАЧЕСТВА АРХИТЕКТУРНЫХ ПРОЕКТОВ

Аннотация: рассмотрено возможности создания логико-лингвистических моделей на основе нечетких и лингвистических переменных для оценки качества архитектурных проектов.

Ключевые слова: проект архитектурный, методы оценки, моделирование системное, подход комплексный.